

Fittler Katalin

Vásáry Tamás üzenetei

Beállított póz vagy inkább elcsúszott pillanat? Fellépő ruhában várakozik a művész, talán privát koncert előtt, talán csupán a felvétel kedvéért leülve. Kortalanul fiatalos, a felfelé néző szemek nem engednek betekintést érzelmi világába. A tizenharmadfélszáz (!) oldal elolvasása után nem lenne illő kommentálni.

Vásáry Tamást azok is felismerhetik régi portréján, akik csak később ismerték meg a '70-es évek végétől mind többet visszajáró, majd a hazai koncertéletben aktív szerepet vállaló zongoraművész-karmestert. Jellegzetes alkat, arc, kifejezés – állandó vonásokkal, amelyekhez alkalmanként újabbakat mindig az aktualitás ad. Ami első látásra feltűnik a képen, a fényárnyék kettősség az arcon. Játékához nem mindig társul vizuális élmény, karmesterként elsősorban muzsikusai látják – amikor viszont „végtelen” koncertjein a zenéről beszél, vagy ha televízió kamerája rögzíti, arcát a tekintete uralja. Csillag, akár jelenlétéről árulkodik, akár távolabbi, láthatatlan perspektívákat fürkészh, tér-idő határait nem ismerő kalandozásai során. Már a cím is sejteti, hogy nem „szokványos” muzikus-önéletrajzról, memoárról van szó, s valóban, alig kerül szóba a zene. Tehát a komolyzene ellen „beoltotak” is bátran forgathatják.

Az *Előszó*ban „első kézből” származó információkat kapunk, amelyek ismerete rendkívül fontos a potenciális olvasók számára. Elsősorban az, hogy „semmilyen

világi érdek nem áll mögötte”. 1969-ben, londoni lakásukban fogant meg a művészből az emlék-megőrzés gondolata, s fogott hozzá az írásos rögzítéshez (első felesége buzdítására. A visszaemlékező írás 1994-ig tartott, ennek eredményeként közel 3000 oldal telt meg, 1991-ig feldolgozva az életutat. Pszichodramának is nevezi szerzője (előlegezve a megjegyzést, hogy annak története 2000-ben véget ért), aki nem tesz elhamarkodott ígéretet, hogy bármikor is befejezné, azaz naprakészre kiegészítené.

A papírra vetés tehát nem olvasóközönségnek készült, s főképp nem a szerző életében való megjelentetés szándékával. Ugyancsak az *Előszóból* értesülünk a tündérmesének arról a fejezetéről, amelynek köszönhetően mégis kézbe vehetjük a kétségkívül rendkívüli olvasnivalót. Pontosabban: bárcsak kézbe vehetnénk! A megbecsülés jeleként tekinthető szép kivitelezés olyan vaskos kötetet eredményezett, amelyet fogni/tartani nemigen lehet, s nehéz elképzelni olyan kényelmes olvasópozitúrát, amely lehetővé teszi, hogy ténylegesen belefeledkezzünk a különleges atmoszférát kínáló világba. (Utólag nyilvánvalónak tűnik, hogy az ideális megoldás a kötet anyagának bontása lett volna, két, akár négy részre, az anyag tagolódását követve, az exkluzivitásnak eleget téve, (dísz)dobozos kiadásban.)

Egyszerre személyes és személytelen az élet-írás, s az olvasás során nyilvánvalóvá

válik, hogy szükségszerűen ilyen: akkor kezdett hozzá Vásáry, amikor már a jungi pszichoanalízis elkötelezett híve lett. Tehát, annak a sajátos követelménynek kellett eleget tennie, hogy gyermekkorra emlékeit úgy, olyannak írja, amilyenek akkor élte meg őket, nem is sejtetve későbbi átértékelésüket! Sokdimenziós tehát a labirintus, amelyben halad, s közben talán épp azért nem kiszolgáltatott akkor sem, amikor legintimebb dolgait említi, mert oly sokrétűen gazdag drapéria veszi körül a tény-morzskákat, hogy nem kell félnie attól, hogy avatatlanok közelébe kerülnek. És főképp: nem a tényanyag köti le az olvasót!

Aki már hallotta beszélni Vásáry Tamást, megérezhetett valamit abból a sajátos légkörből, amely őt körülveszi. Nem lenne helyes azt állítani, hogy „amelyet ő teremt” (jóllehet így van), mert abban az esetben nem a teremtésén van a hangsúly, hanem annak meglétén. Mondhatni, megteremtődik azáltal, hogy kifejezésre juthasson Vásáry szándéka. Így van, ha beszél, s hasonlóképp, ha muzsikál. Az indítékok-szándékok-tervek-vágyak analizálásában fáradhatatlan alkat a számára lényeg(es)re koncentrál, a környezet hatásmechanizmusának figyelmen kívül hagyásával (működik az magától is).

A Proust, James Joyce-on edzettek számára hasonlóképp lebilincselő, mint azoknak, akik az epikus-részletező leírásokat kedvelik. De szinte a tartalmától-mondanivalójától elvonatkoztatva is különleges csemege: szókincsének gazdagsága üdítő élményt ad. Nemcsak választékos, hanem a régies és tájjellegű kifejezések használatával eltűnt időket idéz, a játékos-tréfás családi használatra kitalált kifejezések pedig a homo ludenst hívják elő az olvasóból. Némely részlet oly érzékletes, hogy az olvasás tempóját óhatatlanul is befolyásolja: már-már a szerző hangján halljuk.

Személyes és személytelen: volt egyszer egy anygalka-szerű göndör szőke fűrtös kisfiú, Anyuka szemefénye, akinek láttán a szűkebb családban a sötét tónust képviselő Apuka tekintete is megenyhül. Szeretet, fenntartás nélküli (mint később kiderül: kisajátító) szeretet vette körül a kisgyermekkor viasz-érzékeny korszakában, központnak, főszereplőnek érezhette magát, s mindez meghatározta a későbbiek folyamán a mindenkori környezetéhez való viszonyulást. Aztán fokozatosan konkretizálódnak, személyes tulajdonságokkal ruházódnak fel a történet szereplői, a történetet a történelem alakítja, változnak a helyszínek.

Vásáry naplót is vezetett, tehát ennek a visszatekintő, számadás-szerű írásnak nem feladata a pontos elszámolás. Élmények-események mentén haladhat, időnként előreszaladva az időben, avagy visszautalva egy-egy olyan múltbeli mozzanatra, amely más megvilágításba került. A figyelmes olvasó érzékenyen veszi az idő-törés apró zökkenőit, pontosan követve az eszmeileg zárójeles, kommentár-szerű részletek határait.

A muzsikos-olvasó emellett éberén figyel a zenei mozzanatokra, szakmai „titkok” után szimatolva. De Cincogi úr, alias Mauzika e tekintetben fukarnak bizonyul, belátjuk, érthetően: ami számára „természetes”, arra nem fecséreli szavakat. Itt is megmutatkozik viszont a visszaemlékezés kontrollálatlan őszintesége (őszinte kontrollálatlansága): többször is leír egy furcsa sajátosságot, amelyet első olvasásra szinte hinni sem akarnánk, de az ismétlés meggyőző valóságáról. A gyermek úgy gyakorolt, hogy Cicamama közben felolvasott neki – s ez élete későbbi időszakában ismételtlen visszatért. Annál a zongoraművésznél, aki minden virtuozitása ellenére játéka igazi értékének a költőiséget tartotta.

A kötetben elenyészően kevés az évszám. A bennfentes tájékozódását külső események dátuma segíti – így pl. Kodály halálának említése.

A záró cezúra a házasember számára a tényleges felnőtté váláshoz elengedhe-

tetlen saját fészek rakása. A II. kötetben az Ildikóval Londonban saját otthonot teremtett művészt ismerhetjük meg – életének további bő két évtizedének beavattjaként.

(Vásáry Tamás: Üzenet. I. kötet. Libri Könyvkiadó, Budapest, 2013. ISBN 978-963-310-235-0)